

ความเชื่อเรื่องเปรตกับสังคมไทย

พศ.เดือน พรทมนศ

ความเชื่อเรื่องเปรตกับสังคมไทย

ผศ.เดือน พรหมเมศ

เมื่อเอ่ยถึงคำว่า “เปรต” ความรู้สึกของคนทั่วไปจะมองในแง่ไม่ดี เป็นผีร้าย เป็นคำด่าเสียหาย เป็นการเปรียบเทียบกับสิ่งที่ไม่ต้องการที่จะให้เกิดกับตน เช่น สูงเหมือนเปรต ผอมเหมือนเปรต อุดอยากเหมือนเปรต... และเปรตเดือน 10 เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นภาพสะท้อนทางสำนวนภาษาว่า ในสังคมไทย มีความสัมพันธ์กับคำว่า “เปรต” อย่างใกล้ชิดมาเป็นเวลานาน

สังคมไทยโดยเฉพาะภาคใต้ มีความใกล้ชิดกับเปรตมายาวนาน และแนบแน่นอยู่จนถึงปัจจุบัน เช่น ยังมีประเพณีรับเปรต ส่งเปรต ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เปรต และจัดงานวันสารทในเดือน 10 ทุกปี มีการทำขนมประเภทต่าง ๆ ให้เหมาะกับลักษณะของเปรตแต่ละพวก เช่น ขนมลา เป็นเส้นเล็ก ๆ ให้เปรตที่มีปากเท่ารูเข็ม ขนมเจาะหู เป็นวงกลมให้เปรตพวกมีนิ้วเพียงนิ้วเดียว จะได้อาหารอร่อยถือไปได้ ทำขนมpongให้เป็นเรือสำหรับเปรตขึ้นไปสู่ยมโลก เป็นต้น

นอกจากนี้ การทำบุญทำทานทุกครั้ง จะมีการกรวดน้ำ อุทิศส่วนกุศลแผ่ไปยังเจ้ากรรมนายเวร และเปรตทั้งหลายให้ได้รับส่วนกุศลที่ได้กระทำในครั้งนั้น ๆ ด้วย

เปรต คืออะไร มีที่มาอย่างไร และทำไมจึงใกล้ชิดกับสังคมไทย โดยเฉพาะภาคใต้มากเป็นพิเศษ จนถึงปัจจุบัน

คำว่า “เปรต” เป็นคำในภาษาสันสกฤต คำ บาลีใช้ “เปต” ตามความหมายของศัพท์แปลว่า ไปแล้ว หรือผู้ไปก่อน ซึ่งหมายถึงผู้ล่วงลับไปแล้ว คือ ตายไปแล้วได้แก่ บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วนั่นเอง

สังคมไทยเป็นสังคมที่นับญาติ สืบสาวสายโลหิตกันยาวนาน มักจะสาวไปว่าใครลูกใคร เกี่ยวดองกับใคร อย่างไรบ้าง ไปจนถึงบรรพบุรุษเพื่อจะรู้ว่าเกี่ยวดองกันอย่างไร นับเป็นอุบายอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความรักใคร่ กลมเกลียวกัน เมื่อสาวไปถึงต้องถึงเปรต หรือบรรพบุรุษ นั่นเอง

คำว่าเปรต ในแง่อีกความหมายหนึ่ง ได้จากความเชื่อ เกี่ยวกับภพภูมิของสัตว์ต่าง ๆ ตามความคิดของคนโบราณ ที่เชื่อกันมานาน โดยการอ้างหลักศาสนาเข้าเสริม และได้แต่งเป็นตำราไว้ ที่สำคัญได้แก่ เตฎมิกถา หรือไตรภูมิพระร่วง ไตรภูมิโลกวิจิตรนัยถา และพระมัลลย์คำหลวง เป็นต้น ได้กล่าวถึงเรื่องเปรตไว้มาก โดยกำหนดไว้ว่า เปรต เป็นสัตว์ในภูมิหนึ่งในกามภูมิ เรียกว่า เปตภูมิ เป็นภูมิที่อยู่ในทุกคติภูมิ เป็นแดนทุกข์ สัตว์ผู้ใดตกอยู่ในภูมินั้น ก็จะต้องตกทุกข์ได้ยากได้รับความลำบาก ตาม “กรรม” ของตน ที่ส่งผลให้ไปตกอยู่ในภูมินั้น ๆ ด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน

มองในแง่หนึ่งแล้วจะเห็นสภาพของเปรตว่าอยู่ในระดับใด ชั้นใด คือจะอยู่ในระดับต่ำมาก จะสูงกว่าก็แต่เพียงนรกภูมิเท่านั้น

ในภาวะรูปธรรม เปรตจะมีลักษณะพิกลพิการต่าง ๆ ทั้งรูปร่างหน้าตา เช่น ผอม สูง ปากเล็ก ท้องใหญ่ ตาลึก ที่เกินปกติทั้งสิ้น เป็นลักษณะที่ชวนสังเวช คงไม่มีใครอยากจะเป็นและปรารถนาจะเป็นเปรตอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม เถนุมิภกตาได้กล่าวว่า ยังมีเปรตอีกพวกหนึ่งที่อยู่สวยงาม เช่น ผิวพรรณผุดผ่อง มีวิมานเป็นที่อาศัย มีบริวารมากมาย แต่ยังมีลักษณะบางอย่างที่ไม่น่าดูอยู่ด้วย ซึ่งคงไม่มีใครอยากเป็นเปรตเช่นนี้อีกเช่นกัน

สาเหตุที่ต้องมีภาวะเป็นเปรตเช่นนั้น ๆ ก็เนื่องมาจากการกรรมของตน ไตรภูมิได้บรรยายไว้ละเอียด พอจะใช้เป็นตำรา คู่มือการดูลักษณะเปรต และเป็นแนวทางหลีกเลี่ยงความเป็นเปรตได้ หรืออาจจะเป็นคู่มือสำรวจความเป็นเปรตในตัวของเราเองก็ได้ หากมีลักษณะร่วมกับเปรตเมื่อไร แสดงว่าขณะนั้น เราก็น่าจะเป็นเปรตได้

ตัวอย่างลักษณะเปรต และสาเหตุที่ต้องตกเป็นเปรตชนิดนั้น ๆ ตามตำรากล่าวไว้ละเอียดพอสมควร จะขอยกตัวอย่างมาพอสังเขป ดังนี้

ลักษณะเปรต (รูปธรรม)	สาเหตุที่ต้องตกเป็นเปรตชนิดนั้น ๆ
1. ตัวเขาใหญ่ ปากเท่ารูเข็ม ผอมมีแต่กระดูก และหนังหน้ำท้องเหี่ยวติดกระดูกสันหลัง ตาลีกลงลง ดังควักเสียดอยาก หาแรงมิได้	1. เมื่อเป็นคน มักริษยาท่านเห็นท่านมีคูมิได้เห็นท่านยากไร้ดู แคลนเห็นท่านมีทรัพย์สินจะใคร่ได้ทรัพย์สินท่านริษยาทำลที่ จะเอาสินท่านมาเป็นสินตน ครั้นเขาจะให้ท่านก็ห้ามปราม
2. เปรตพวกหนึ่ง ร่างกายสูงใหญ่เพียงลำตาล ตัวเหม็น อดอยาก	2. เมื่อเป็นคน ตระหนี่ ไม่ทำบุญให้ทาน เห็นผู้อื่นทำบุญก็มักจะห้ามปราม
3. เปรตพวกหนึ่งเอาขี้สับที่ลุก เป็นไฟกอบใส่บนหัวของตนอยู่เป็นนิตย์ร้องครวญครางด้วยความเจ็บ ปวด	3. ตอนเป็นคน เอาขี้สับปนขี้วัวตีไปลงชายแก่ท่าน

ลักษณะเปรต (รูปธรรม)	สาเหตุที่ต้องตกเป็นเปรตชนิดนั้น ๆ
4. เปรตพวกหนึ่งอดอยากอยาก ข้าวอยากน้ำดังใจจะขาด ครั้น กินเข้าไปน้ำกลายเป็นไฟ ลูกไหม้ ตัวเขา	4. ตอนเป็นคน ช่มเหงคน เชื้อใจ ไม่กรุณาปราณี ใส่ความผู้ไม่ผิด ให้ผิด อดอยากได้ทรัพย์สินท่าน
5. เปรตพวกหนึ่งตัวงามดังทอง ปากเหมือนหม้อ อดอยาก	5. เมื่อก่อนได้บวชเป็นชี จำศีล บริสุทธแต่ประมาท กล่าวขวัญ ครูบาอาจารย์ เจ้ากู สงฆ์ผู้มีศีล
6. เปรตพวกหนึ่งตัวงามดังทอง ปากเหม็น หนอนเต็มปาก	6. ตอนเป็นคนรักษาศีล แต่กล่าว ตีเตียน ยุยงพระสงฆ์ให้ผิดกัน
7. เปรตพวกหนึ่ง กลางวันเป็นเปรต กลางคืนเป็นเทวดา	7. ตอนเป็นคน กลางวันทำบาป เข้าป่าล่าเนื้อ กลางคืนจำศีล
8. เปรตพวกหนึ่ง เป็นหญิงเปลือย ตัวเหม็น แมลงวันตอม เจาะกัด กินตน อดอยากคลอคลูวันละ เล็ดคนหิวโหย นั่งกินลูก เขาเอง	8. เปรตพวกนี้ เมื่อตอนเป็นคนให้ยา แก่หญิงมีท้องกิน ให้ลูกเขตก จากกรรม
9. ยังมีเปรตหนึ่ง เป็นหญิงอับริย ทั้งตนย่อผี หน้าเปื่อยระสาย	9. บาบหญิงหมู่นี้ เมื่อชาติก่อนไกล เขาอัญเชิญไปให้ลงผีดูมันลงผีเห็นจ มันย่อมากกว่าเป็นพ่อแม่สุ กุเป็นตา ยาย (แสดงให้เห็นว่ามีกรรมทรงเจ้า เข้าผีทำนายทายทัก ยึดผีเป็นที่ บริรักษามมีปัญหาที่คนแก้ไม่ได้)

ลักษณะเปรต (รูปรธรรม)	สาเหตุที่ต้องตกเป็นเปรตชนิดนั้น ๆ
<p>10. ยังมีเปรตหนึ่ง ลำบากเหลือใจ มีอันตะใหญ่ เติบเท่าตุ่มหมาก เลื้อยลงจนดิน ตุงตั้งถุงยาม เนาเปื่อยลามปาม เหม็นโขงทั้งซัง เมื่อจะเดินไป แยกขึ้นบนหลัง เล่นระเส็ดระสัง โสเซไปมา คักรันเมื่อจะนั่ง มั่นคับหว่างขา จึงผืนขึ้นมา นั่งทับมันลง ขยับจะนั่ง ปวดนักโง้งโคง จึงค่อยโขยง ลูกขึ้นอื้ออื้อ (เหม็นโขง : เหม็นเหมือนเนื้อเนา หลาย ๆ วัน) (ระเส็ดระสัง : โสเซ)</p>	<p>10. ผุงเปรตหมูนี่ เมื่อยังเป็นคน เป็นนาย เจ้าบ้านเจ้าเมืองแต่ บังคับข่มเหงประชาราษฎร์ให้ เดือดร้อน ตัดสินความไม่ตรง เป็น ลำเอียง (จึงทำให้ต้องเที่ยว แบกอันตะ ตนเองโซเซไปมา)</p>

จากตัวอย่างดังกล่าวมา แสดงให้เห็นสถานะที่เป็นรูปธรรม ที่มนุษย์สร้างขึ้น จากความคิด ความเชื่อ ให้เห็นว่า ผลการกระทำของคนในชาตินี้ จะส่งผลให้ตนเอง ได้รับความแน่นอน ในระยะใดระยะหนึ่งเมื่อกรรมตามทัน ไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า หรือ ชาติหนึ่งชาติใดก็ได้ ดังนั้นใครจะทำอะไรไว้ ที่ไหน เมื่อไร แม้จะไม่มีการรู้ใครเห็น ก็ถือว่ากรรมได้เกิดขึ้นแล้ว และจะตามส่งผลแก่ผู้กระทำอย่างแน่นอน

ในวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ก็มีกล่าวถึงเปรตไว้ตอนหนึ่ง คือ ตอนที่ 40 พระไวยแตกทัพ พระไวย ก็คือ พลายงาม ลูกขุนแผนกับนางวันทอง ตอนหลังถูกเสน่ห์นางสร้อยฟ้า ทำให้ลุ่มหลงกระทำการไม่สมควร ขุนแผนและ พลายชุมพล (น้องชายต่างมารดา) จะช่วยแก้ไขอย่างไรก็ไม่เชื่อฟัง ชัยยังกล่าวลบลู่

สปรมาทขุนแผนอีก ทำให้ขุนแผนและพลาญชุมพลโกรธเคือง ถึงกับคิดอุบายจะฆ่าให้ตาย จึงทำอุบายเป็นกองทัพซำคีก็จะเข้ามาประชิดกรุงศรีอยุธยา พระพันวษา จึงให้พระไวยยกทัพไปปราบ

นางวันทอง ผู้เป็นแม่ ซึ่งถูกประหารชีวิตโดยการตัดคอ ต้องไปเป็นเปรตอยู่ มีความเป็นห่วงลูก ที่จะเกิดอันตราย จึงจำแลงกายเป็นสาวงามมาสกดพระไวยไว้ พระไวยไม่ทราบว่าเป็นแม่ก็เข้าเกี่ยวพาราสีนางเปรต ในที่สุคนางเปรตวันทองก็เตือนสติ และบอกลูกว่าจะเกิดอันตรายให้พึงระวังไว้ให้ดี ดังบทกวีประพันธ์ไว้ ดังนี้

“ครานั้นนางเปรตอสุรกาย	แบบคายนางไม่มีสอง
เห็นลูกชายและเลียมเทียมคระนอง	ก็โผนผาดแผดร้องระงมไพร
ตวาดมาว่าเหวยพลาญมลูก	มาดถูกข่มเหงหาเกรงไม่
ลุ่มหลงโลภกว่าประสาใจ	กุไชรัสธารณคือมารดา
ชื่อว่าวันทองที่ต้องโทษ	พระกริ้วโกรธสั่งให้ไปเช่นฆ่า
ตายไปใจผูกด้วยลูกยา	ตามมาจะบอกซึ่งร้ายดี

ว่าแล้วแผ่นโผนโจนทะเลยาน	เสียงสะท้อนทั่วท้องพนวัน
สูญหายกลับกลับไปตามเพศ	เป็นเปรตสูงเยี่ยมเทียมสวรรค์
ไม่มีหัวตัวทะมึนยืนยัน	ทูนหันหายวับไปกับตา”

ตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว คือ สภาพความเป็นเปรตที่เป็นรูปธรรม บางรูปธรรมของเปรตยังมีลักษณะพิกลพิการต่าง ๆ อีกมากมาย ซึ่งสรุปรวมแล้วเป็นลักษณะที่ชวนให้สังเวชทั้งสิ้น คงไม่มีใครอยากเป็น และปรารถนาจะเป็นอย่างแน่นอน

นี่คือความเป็นเปรต ที่แสดงออกในลักษณะรูปธรรม ตามความคิด ความเชื่อ ของคนไทยและสังคมไทย ตั้งแต่สมัยโบราณ

อีกแง่หนึ่งที่ควรนำมาคิดใคร่ครวญ คือ ด้านนามธรรม คือภาวะที่ไม่ใช่รูป แต่เป็นนาม หรือความรู้สึก วิญญาณ ความคิด จิตใจของใครก็ได้ที่มีลักษณะตรงกับ ภาวะความเป็นเปรต ก็แสดงว่า บุคคลนั้นมีความเป็นเปรตเกิดขึ้นแล้ว ในจิตใจของเขา

ความเป็นเปรตในแง่นี้ จึงไม่จำเป็นที่จะต้องคอยให้มรึงกายพิกล พิการ ดังที่กล่าวมา เพียงแต่มี ภาวะจิต ตรงกับลักษณะนั้น ๆ ก็เป็นเปรตได้แล้ว

ความเป็นเปรตของนามธรรมจึงเกิดขึ้นได้ง่าย และเป็นได้ง่าย เกิดเร็ว เป็นเร็วภายในชั่วพริบตาเดียว

ภาวะจิตใจ หรือความเป็นเปรต จึงอาจเกิดขึ้นกับใคร เมื่อไรก็ได้ หากบุคคลนั้นมีภาวะจิตดังต่อไปนี้

1. มีความหิวกระหาย : อยากได้ โหยหา แต่ไม่ได้หรือแม้ได้มาแล้ว ก็ใช้ไม่ได้ เช่น หิว อยากจะกินโน่นกินนี่ แต่กินไม่ได้ (แม้จะมีเงินมีทองซื้อหามาได้ แต่สิ่งนั้นเป็นของแสลง หรือมีโรคประจำตัวที่จะกินสิ่งนั้นไม่ได้) แม้จะไม่ใช่ของกิน แต่อยากจะได้ แล้วไม่ได้ ต้องโหยหาอยู่เป็นนิจ เพียงแค่อยากก็เป็นเปรตแล้ว
2. โลกไม่รู้จักพอ : คือภาวะจิตที่อยากเช่นกัน แต่เป็นความอยากที่ไม่รู้จักพอ แม้จะมีสิ่งเหล่านั้นอยู่มากมายแล้วก็ยังอยากจะมีเพิ่มขึ้นอีก อยากได้โน่น อยากได้นี้ สารพัด จิตจึงไม่เป็นสุข กระวนกระวาย เมื่อไม่ได้ก็เป็นทุกข์ ได้มาแล้วก็ไม่พอ อยากได้อีก จึงต้องทุกข์กระวนกระวายอยู่เป็นนิตย์ เรียกว่า หาทุกข์ให้ตนเอง ทั้งที่ไม่ควรจะเป็นเลย ก็นับเป็นเปรตชนิดหนึ่งเช่นกัน
3. ตระหนี่ : ของเขาอยากได้ แต่ของตนเองไม่ให้ เป็นภาวะจิตของเปรตประการหนึ่ง คือ จะหวงของ ของตนเอง ใครขอก็ไม่ให้ ใครจะใช้ก็ไม่ยอม เมื่อประกอบเข้ากับโลภะ ความเป็นเปรตก็จะเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ
4. อิจฉา ริษยา และดูหมิ่นดูแคลนผู้อื่น : ลักษณะของเปรตพวกนี้ คือ "เห็นเขามีตุ้มได้ เห็นเขาขายไร้ดูแคลน" เป็นความรู้สึกอิจฉาผู้อื่นที่เขามีแต่ตนเองไม่มี หรือเขามีดีกว่าตน และเมื่อเห็นเขาไม่มี หรือมีสิ่งที่ไม่ดีเท่าๆกับของตนก็ดูถูกเหยียด

หยามเขา ความรู้สึกอิจฉาและดูถูกผู้อื่น แม้จะไม่แสดงออกทางสีหน้า สายตา เพียงแต่คิดและรู้สึกในใจก็เป็นปรตแล้ว หากใครมีลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นในจิตของตนก็พึงสำนึกเถิดว่าขณะนั้นภาวะความเป็นปรตได้เกิดขึ้นกับตัวเราแล้ว

ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ หากเกิดขึ้นกับใครเมื่อไร อย่างนี้กว่าจะหายไปได้ง่าย ๆ บางครั้งอาจจะติดและเกิดขึ้นบ่อย ๆ จนเป็นนิสัย และพัฒนาเป็นอุปนิสัย ซึ่งจะเป็นลักษณะถาวรของบุคคลนั้นไปได้ ความเป็นปรตจึงอาจเกิดขึ้นกับบุคคลนั้นอย่างถาวรเช่นกัน

การจะละ เลิก สิ่งเหล่านี้ได้ จะต้องใช้ความพยายามและบำเพ็ญเพียรอย่างหนักพอสมควร ทั้งนี้ยอมแล้วแต่นิสัยดั้งเดิมของตน จะมีมากน้อย แหม่นหนาแค่ไหน เพียงไร

บางครั้ง ภาวะความเป็นปรต จะต้องทุกข์ทรมานอยู่นาน เนื่องจากไม่มีบุญบารมีพอที่จะได้ไปเกิดในภพภูมิอื่น ๆ ได้ง่ายนัก แต่จะไปได้หรือพ้นได้ก็ต้องอาศัยส่วนบุญของผู้อื่น ที่อุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ปรต นั้น ๆ - ดังนั้นเมื่อมีการทำบุญในคราวใด ก็จะมีการกวาดน้ำ อุทิศส่วนกุศลให้แก่ปรตด้วย ดังบทที่พระสงฆ์ให้ยถา เพื่อให้เรากวาดน้ำ ว่า

“ยถา วาริ วหา ปุรา ปริปูเรนติ สาคร
เอวเมว อีโต ทินนุ เปตานุ อุปกปตติ ...”

ทั้งนี้เพื่อให้ปรตได้รับส่วนกุศลที่เราได้อุทิศไปให้ แต่อย่าคิดว่าการอุทิศส่วนกุศลของเราไปให้แล้วปรตจะได้รับ หรือรับได้ทุกครั้ง ถ้าจะอุปมา ก็อาจเหมือนกับการส่งคลื่นวิทยุไปยังเครื่องรับ บางครั้ง คลื่นไม่มีกำลังพอ ก็ส่งไม่ถึง หรือเครื่องรับอยู่ไกลเกินไปก็รับไม่ได้ หรือความถี่ไม่ตรงกัน ก็จะไม่ติด

ความเป็นปรตก็ทำนองเดียวกัน บำปออาจหนาเกินไป จนปฏิเสธความหวังดีของบุคคลอื่น หรือไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็เป็นได้ ถ้าเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้น เชื่อว่า ปรตตนนั้นก็จะต้องเป็นปรตต่อไปอีกนานแสนนาน

เท่าที่เคยทราบ ยังไม่มีสำนวนใดที่นำไปเทียบกับเปรตแล้วจะมีความหมายในแง่ดี เช่นสวยเหมือนเปรต (เพราะมีเปรตบางชนิดรูปร่างมามาก) เสี่ยงเพราะเหมือนเปรต ขยันเหมือนเปรต ยังไม่พบว่ามีใครนำไปใช้

2. **ด้านจิตรกรรมฝาผนัง** : ในโบสถ์ วิหาร ในวัดต่าง ๆ มักจะมีภาพวาดเป็นนิทานชาดก หรือภาพภูมิต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับไตรภูมิ ทั้ง นรก เปรต อสุรกาย จนถึงเทวโลก จะวาดภาพนรก และเปรตลักษณะต่าง ๆ ไว้ให้คนดูเป็นเครื่องเตือนสติให้เกรงกลัวความชั่ว เร่งทำความดี เพื่อจะได้ไม่ต้องไปตกอยู่ในภวะนั้น ๆ

3. **ด้านปฏิมากรรม** : หรือการปั้นรูปต่าง ๆ บางวัดมีการปั้นรูปเปรตไว้ตามคำบรรยายในวรรณกรรม เช่น วัดไผ่โรงวัว เป็นต้น

4. **ด้านความเชื่อ** : ความเชื่อเกี่ยวกับเปรต มีผลให้คนบางพวกใช้หลอกลวง ต้มตุ๋น ชาวบ้านหาผลประโยชน์ได้ บางคนเสียเงินเป็นแสนก็มี ยิ่งความเจริญทางเทคโนโลยีมีมาก มีการใช้เครื่องมือเหล่านี้ช่วยในการหลอกลวงให้น่าเชื่อถือขึ้นอีกทั้งด้านแสง เสียง สี เช่น เปรตของอาจารย์กู้ ซึ่งเพิ่งเป็นข่าวในสื่อมวลชนเมื่อไม่นานมานี้ (2542)

อย่างไรก็ตาม หากเราจะวิเคราะห์ สาธะอย่างมีเหตุผลจะเห็นว่า ความเชื่อเรื่องเปรตใ้จะไร้ประโยชน์เสียเลยทีเดียว แต่ยังคงแสดงให้เห็นภูมิปัญญาของคนในสมัยนั้น ๆ หลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. ประเพณีรับเปรต ส่งเปรต ซึ่งจะทำกันในระหว่าง แรม 1 ค่ำ เดือน 10 และแรม 15 ค่ำ เดือน 10 อีกครั้งหนึ่ง โดยช่วงแรกเป็นวันรับเปรต ส่วนวันหลังเป็นการส่งเปรตทำให้ลูกหลาน ญาติพี่น้องชวนกันไปทำบุญตามวัดที่บรรพบุรุษเคยมาอยู่เป็นประจำตอนมีชีวิต ทำให้ญาติได้พบกัน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ได้มาทำบุญร่วมกันเป็นการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เนื่องจาก ปัจจุบันต่างคนต่างไป บางครั้งก็อยู่ห่างไกลคนละจังหวัด ไม่ค่อยมีโอกาสพบกัน เหมือนสมัยก่อนที่สร้างบ้านอยู่ใกล้กันเป็นตระกูล ประเพณีรับส่งเปรตจึงเป็นการชุมนุมวงศาคณาญาติได้วิธีหนึ่ง

ในสภาพสังคมปัจจุบัน และความเป็นไปได้ ลักษณะเช่นนี้ก็คงเป็นลักษณะของคณพวทหนึ่งที่ทำใจรับไม่ได้ หรือไม่ยอมรับความหวังดีของผู้ใด ใครจะเมตตา สงสาร และปรารภนาดีอย่างไร ก็คงไม่สำนึก และไม่รับความปรารภนาดีของใคร ๆ อีกเช่นกัน

ในสังคมไทย ความรู้สึกคุ้นเคยเกี่ยวกับเปรตยังมีอยู่มาก จะเห็นได้จาก ถ้อยคำ สำนวน คำพังเพย จิตรกรรมฝาผนังตามโบสถ์ วิหาร ของวัดต่าง ๆ ตลอดจนประเพณีกรรม และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเปรต โดยเฉพาะภาคใต้ ยังมีความใกล้ชิดอยู่พอสมควร

เมื่อพูดมาถึงตอนนี้นำให้เกิดความสงสัยขึ้นมาว่า เทภูมิกถา ที่กล่าวว่า พญาลิไทเป็นผู้ริเริ่ม รวบรวม วิจัยขึ้นในสมัยสุโขทัยนั้น จะเป็นผลงาน ความเชื่อ และประเพณี จากพระสงฆ์ เมืองนครศรีธรรมราชนำไปสอน หรือมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าวิจัยหรือไม่ และความคิดความเชื่อเรื่องเปรต ตลอดจนถึงประเพณีที่ทำอยู่จนถึงปัจจุบัน น่าจะกระทำมาก่อน เทภูมิกถาของพญาลิไทหรือไม่ น่าจะมีการศึกษาค้นคว้ากันต่อไป

กิจกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเปรตในสังคมไทย (โดยเฉพาะภาคใต้) ที่มีและใช้กันในปัจจุบันมีหลายลักษณะ เช่น

1. **ด้านสำนวนภาษา** มีสำนวนภาษาโดยที่เกี่ยวข้องกับเปรตอยู่มาก โดยนำมา เปรียบเทียบประกอบกรพุดให้เป็นรูปธรรมขึ้น และมักจะเป็นความหมายในแง่ไม่ดี เช่น

สูงเหมือนเปรต	:	สูงพอมชลุดเกินไปจนผิดส่วน
พอมเหมือนเปรต	:	พอมมากจนผิดปกติ
กินเหมือนเปรต	:	กินตะกละอย่างตายเป็นตายอยากมานาน
เสียงเหมือนเปรต	:	เสียงแหลม เล็ก สูง เกินคนธรรมดา
ขี้คร้านเหมือนเปรต	:	ไม่ค่อยทำอะไร คอยแต่จะฟังผู้อื่น (คอยรับส่วนบุญ)
อยู่เหมือนเปรต	:	รูปไม่งาม (โทมระ) จนผิดปกติ

2. การทำอาหาร ขนมเดือน 10 หรือเนื่องในวันสารท จะเห็นว่าคนไทยมีภูมิปัญญาในการถนอมอาหารเป็นอย่างดี ขนมที่นำไปในพิธีรับส่งเปรตจะเป็นประเภทเก็บไว้ได้นาน โดยไม่ต้องมีตู้เย็น เช่น ขนมพอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมเจาะหู ฯลฯ ล้วนเป็นประเภทไม่เสียง่าย เนื่องจากวันสารทจะมีคนไปวัดมาก หากทำอาหารประเภทบูตเน่าง่าย ก็จะเสียหายไปโดยเปล่าประโยชน์ แต่ขนมประเภทนี้ ทางวัดสามารถเก็บไว้ได้นานพอสมควร

3. สะท้อนให้เห็นวิธีการอบรมความประพฤติและพฤติกรรมของคนในสังคม ให้ประพฤติและปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร ไม่ทำชั่ว โดยอาศัยความเชื่อเรื่องกรรม บาปบุญ คุณโทษ ควบคุมกาย วาจา และใจ ให้ปฏิบัติแต่สิ่งที่ดี ละชั่ว โดยใช้เปรตเป็นสัญลักษณ์ของการลงโทษผู้กระทำความผิด ชูให้เกรงกลัว ไม่อยากเป็นและอยู่ในภาวะของเปรตนั้น ๆ ทำให้สังคมสงบสุขได้

ความคิดความเชื่อเรื่องเปรต จึงมีประโยชน์ต่อสังคมไทยพอสมควร

ในปัจจุบัน อิทธิพลความคิดความเชื่อเรื่องเปรตจะเป็นจริง และมีอิทธิพลอย่างเต็มหรือไม่ มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร มีน้ำหนักมากแค่ไหน ประชาชนปฏิบัติตามประเพณีด้วยความเชื่อความศรัทธา หรือเห็นสาระประโยชน์เพียงไร เป็นสิ่งที่น่าศึกษา และวิเคราะห์กันต่อไป แต่ผู้เขียนยังเชื่อว่า ถึงอย่างไร เปรต โดยเฉพาะด้านนามธรรมจะยังคงอยู่คู่กับสังคมไทยต่อไปอีกนาน และยังไม่แน่ใจว่าจะมีมากขึ้นหรือไม่

หนังสืออ้างอิง

ขุนช้างขุนแผนฉบับหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ ฯ : คลังวิทยา, 2506.

พญาสิทธิ. ไตรภูมิพระร่วง กรุงเทพฯ ฯ : คลังวิทยา, 2515.

ชมรมนักเรียนเก่า แอลเอสอี พระมาลัยกลอนสวด กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทสหนิกรธรรม, มปป.